

A. В. Лукин, ПОВОРОТ К АЗИИ. РОССИЙСКАЯ ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА НА РУБЕЖЕ ВЕКОВ И ЕЕ АКТИВИЗАЦИЯ НА ВОСТОЧНОМ НАПРАВЛЕНИИ / Дипломатическая академия МИД России, Москва, Издательство „Весь Мир”, 2014. С. 640.

Pisac knjige *Okretanje Aziji. Ruska spoljna politika na razmeđi vekova i njeno dejstvovanje u istočnom smeru*, Aleksandr Vladimirovič Lukin, je poznata ličnost u Rusiji i svetu kao naučnik i kao javni poslenik. Sada je prorektor Diplomatske akademije Ministarstva spoljnih poslova Rusije i direktor njenog Instituta za savremena međunarodna pitanja. Član je Ruskog nacionalnog odbora Azijsko-tihoookanskog saveta za saradnju u oblasti bezbednosti i (ATSSB) i Ruskog nacionalnog orbora za istraživanje BRIKS (Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južna Afrika).

Ova obimna knjiga (640 stranica) je zbornik članaka koje je pisac objavio u zadnjih više od dvadeset godina kao sinolog i stručnjak za međunarodne odnose. Zbornik je posvećen istočnom smeru ruske spoljne politike. On daje produbljenu uvid u izazove s kojima se Rusija suočava na Dalekom Istoku. No, pisac se ne ograničava samo na ovu dimenziju. On daje analizi ključnih pitanja i iz drugih oblasti spoljne politike Rusije. U tom okviru on iznosi kako vidi mesto usmerenja na Aziju u celini ruske spoljne politike. On tu bez ideoloških predubeđenja govori i o mogućnostima i o ograničenjima u spoljnoj politici Rusije. Po dubini analize i hrabrosti suočavanja s istinom potseća na Henrija Kisindžera (*Henri Kissinger; Heinz Alfred Kissinger*).

Prilozi su razvrstani u četiri dela: „Opšta pitanja spoljnopolitičke strategije nove Rusije“; „Rusija u Šangajskoj organizaciji za saradnju i Srednjoj Aziji“; „Rusija i Azija: strategija i taktika“; „Naučni život, usputne beleške“.

U kratkom štivu kao nešto je prikaz teško je čitaocu predstaviti svo bogatstvo misli i pogleda sadržanih u knjizi od 640 strana. Zato će se posebno ukazati na pitanja koja su danas postala posebno zanimljiva s obzirom na lomove koji se dešavaju u savremenom svetu. Jedno od njih je da li je Rusija osuđena da gleda samo na Zapad ili je njen interes na Istoku ili je pravo rešenje i Zapad i Istok.

U prvom odeljku knjige „Opšta pitanja spoljnopolitičke strategije nove Rusije“ su radovi pisca o ključnim pitanjima spoljne politike Rusije. Počinje s prilogima o korenitom menjanju u svetskoj politici i ulozi Rusije u njoj u vezi s Krizom Ukrajine. Važnomesto u ovom delu zauzima razmatranje preusmeravanje Rusije na istok i nizgledi evroazijske integracije. U ovom delu razmatraju se i neki međunarodni događaji koji su uticali na spoljnu politiku Rusije uključujući rat u Jugoslaviji i agresija NATO protiv Srbije, uticaj politike SAD na evoluciju položaja Rusije i Kine, rad u Iraku i sukob s Gruzijom u Južnoj Osetiji.

U odeljku „Rusija u Šangajskoj organizaciji za saradnju i Srednjoj Aziji“ pisac iznosi svoje poglede na značaj ove organizacije i način njenog delovanja. U nizu dradova pisac analizira razvoj prilika u pojedinim državama. Posebnu pažnju posvetio je „reoluciji“ u Kirgiziji. Znalčajnu pažnju pisacv poosvećuje i Avganistanu sa stanovišta bezbednosti po odlasku stranih trupa iz ove zemlje. Pisam u nekoliko priloga razamtra moguće odgovore na razvoj ovakvih prilika u Avganistanu.

U trećem delu „Rusija i Azija: strategija i taktika“ objavljen je niz priloga o strategiji Rusije u azijsko-tihoceanskom području i o razvoju saradnje s nekim zemljama ovog područja. Više radova odnosi se na BRIKS i ASEAN, ulogu islama u svetu, Bliski Istok, Iran, Indija, Korejsko poluostrvo i neke druge zemlje.

U četvrtom delu „Naučni život, usputne beleške“ nalaze se prilozi u kojima pisac iznosi mišljenja i predloge u vezi spoljne politike Rusije u Aziji. Pisac u ovim priložima iznosi svoja mišljenja o spoljnoj politici Rusije i o odnosima Rusije s azijskim državama. Ove ima i niz zanimljivih priloga pisanih u putiopsniom obliku napisanim za širu čitalačku javnost.

Kako sam i sam započeo naučno-istraživačku karijeru kao sinolog, očekivao sam da će profesor Lukin, poznati i priznati sinolog, u ovom zborniku dati središnje mesto Kini koja zauzima gljavno mesto u okretanju Rusije Aziji. Međutim, u ovako obimnoj knjizi nema priloga o Kini. Pisac me utešio time što je na kraju istako da Kinu smatra suviše važnom, pa će radove o njoj objaviti u zasebnoj knjizi.

Iako se radi o zborniku radova objavljenih u toku skoro dve i po decenije, čitalac dobija celovit uvid u razvoj spoljne politike Rusije, posebno njene politike prema Aziji koja je očigledno piscu prirasla za srce.

Za naše čitaoce posebno su zanimljiva tri priloga: „Predgovor“, „Šovinizam ili metež? Opak izbor za Rusiju“ i „Sudar vrednosti u savremenom svetu i izgledi integracije“.

Predgovor. – Pisac se već u „Predgovoru“ vraća na pitanje postaljeno pre jednog veka: kome delu sveta Rusija pripada: Evropi ili Aziji. U samoj Rusiji mišjenja o toj pripadnosti su se često menjala. Rusija je preuzela hrišćanstvo od Vizantije koja je bila središte civilizacije toga doba. Do raskola hrišćanstva nije bilo podele na Aziju i Evropu. Od Petra Prvog, koji je napravio „prozor u Evropu“, u toku 18. veka Rusija se smatrala Evropom. Katarina Druga je ozakonila evropsku usmerenost Rusije: „Rusija je evropska država“. Ona je time isticala prosvetljenost svoje vladavine, da je njena zemlja deo civilizovanog sveta koji ide putem napretka. U 19. veku car Nikolaj Prvi proglasio je Rusiji osobenom državom zasnovanom na trojstvu: pravoslavlje, samodržavlje, narodnost, u kojoj nema klasnih podela. To je trebalo da bude brana protiv uticaja iz Evrope koji bi mogli menjati suštinu društvenog sistema. Međutim, u društvu su nastajala podele. „Zapadnjaci“ su tražili dosledno uređivanje života po „evropskom“ obrascu. „Slovenofili“ su kritikovali vlast da postaje birokratska, ne uzimajući u obzir ono što je iskonski rusko, to jest slovensko samoupravljanje. Spor je nastavljen i u sovjetsko vreme. U ruskom iseljeništvu je istaknuta i sada popularna zamisao o „evrozijstvu“ koja je utvrđivala samobitnost ruske civilizacije kao naslednice nekih „turanskih“ (neslovenskih) naroda Evroazije.

Po raspadu SSSR odnos prema Aziji menja se iz praktičnih razloga. Ekonomski uspon učinio je Aziju posebno važnom i ekonomski i geopolitički. Okretanje Aziji postaje utoliko važnije što je Rusija izgubila velike tradicionalno ruske teritorije na zapadu. Danas, iako veći deo stanovništva živi u evropskom delu, u Aziji su dve trećine teritorije Rusije. No i stanovništvo u azijskom delu Rusije smatra se Evropljanima koje je sudbina bacila u Aziju. Tu je bitnije što od odnosa sa zemljama Azije zavisi budućnost zemlje.

No Rusijani nisu prvi koji su se našli u prilici da menjaju čisto evropsku svest. U 19. veku Španci, koji su se našli u Latinskoj Americi, morali su da se naviknu da pripadaju tom kontinentu. U 20. veku bela manjina je morala da se navikne da pripada afričkom kontinentu. Australijanci i Novozelanci, daleko od Evrope, svoju sudbinu vezuju više za Aziju. Ali ta promena nije značila odricanje od „evropskih vrednosti“. Ekonomski uspon Azijsko-tihoookanskog područja čini neohodnim razvijanje odnose s njim. Za Rusiji posebno su važne Srednja, Istočna i Južna Azija.

Srednja Azija je dugo bila u sastavu SSSR, tako da je nasledila značajnu usmerenost na Rusiju, s kojom danas učestvuje u raznim oblicima saradnje, uključujući Šangajsku organizaciju. Neke od ovih zemalja su se opredelile za Evroazijski ekonomski savez, koji je otvoren za sve njih.

U Istočnoj Aziji su važni partneri Rusije. U 2010. godini Kina je postala najveći trgovinski partner Rusije. Rusija razvija podnose i s Japanom i Južnom Korejom. Nuklearizacija Korejskog poluostrva je veliki izazov za bezbednost. Rusija postepeno razvija odnose i sa zemljama ASEAN. U Južnoj Aziji za Rusiju su posebno važni Indija i Pakistan.

Posle neuspešnih pokušaja da postane deo „civilizovanog Zapada“, Rusija je shvatila neohodnost okretanja Aziji. Simbolom tog okretanja uzima se grb Rusije: dvoglavi orao kome je, po tumačenju rukovodilaca Rusije, jedna glava okrenuta na Zapad, a druga na Istok. To znači da razvijanje odnosa s Azijom ne znači zamenu za razvoj odnosa sa Zapadom, pre svega s Evropom. Dakle, okretanje Aziji ne znači okretanje leđa Evropi. „Rusija je odveć velika, a njena kultura odveć jedinstvena da bi se u potpunosti stopila s konfučijanskim autoritarizmom, ili, pak s antiverskim evropskim liberalizmom“. Stoga je s kulturno-civilizacijskog stanovišta nužno sopstveno, nezavisno mesto u svetu. Prirodno je da Rusija teži da odnose s Azijom dovede na nivo kakav ima u odnosima s Evropom.

„Šovinizam ili metež? Ovak izbor za Rusiju“.- Ovaj prilog je posebno zanimljiv. U njemu pisac predočava evoluciju spoljne politike Rusije i njenog mesta u svetu na jednoj strani, i uticaju ove evolucije na unutrašnji politički život savremene Rusije, na drugoj. Vododelnica je kriza u Ukrajini koju je izazvao Zapad.

Po raspadu SSSR između Rusije i Zapada postojao je „poslesovjetski konsensus“, to jest razvoj odnosa uz izvesne kompromise. Za vreme Jeljcina i u prvom mandatu Putina, Rusija je pokušavala da pomoću ustupaka pribavi pristajanje Zapada na normalne odnose. Međutim, Zapad je na ustupke Rusije odgovarao samo praznim obećanjima. Koristi priliku da ostvari sve ciljeve hladnog rata koje nije mogao da ostvari dok je postojao SSSR. Zapad potčinjava jednog po jednog tradicionalne saveznike Rusije. Crvena linija iz koje Rusija nije imala kud da odstupa je nastojanje NATO pakta da se „useli“ na Krim.

Većini stanovništva Rusije postalo je jasno da se radi o sistematskom opkoljavanju i gušenju Rusije. Naviknut na stalno ustupanje Rusije, Zapad je sada bio izneđen i nastavio da dovlači vojsku na granice Rusije. Zapad ne shvata da je Rusije suviše velika zemlja sa suviše velikom kulturom da bi pristajala na dalje ustupke. U takvom razvoju prilika sam po sebi se nameće novi izbor: okretanje Jugu i Istoku.

Razvoj prilika u međunarodnim odnosima imao je uticaja i na unutrašnji politički život Rusije. „Liberali“ tvrde da borba Rusije za odbranu njenih nacionalnih interesa usporava njenu unutrašnju „evropeizaciju“. Ogromna većina podržava nastojanja vlasti da odbrani suverenost i samobitnost Rusije. Ali, ističe Lukin, postoji opasnost da u borbi za odbranu nacionalnih interesa dođe to uspostavljanja autoritarne vlasti. Ova ruska podela podseća na našu podelu na „Prvu Srbiju“ i „Drugu Srbiju“. Sam Lukin je jasno na strani odlučne odbrane nacionalnih interesa Rusije, ali i za predupređivanje evoplucije ka autoritarnosti.

Sudar vrednosti u savremenom svetu i izgledi za evroazijsku integraciju. – Ovo jedan od najinetersantnijih priloga. U njemu pisac raspravlja jedno od ključnih šitanja današnjice – sukob vrednosti. Zapada da u ime svoje lestvice vrednosti, koju izjednaava s „napretkom“, nastoji da nameće svoju vlast celom ostalom svetu. Za razliku od sekularizacije Zapada, gde se relativizuju moralne vrednosti, na poslesovjetskom prostoru obnavljaju se „asolutne vrednosti“. U tom pogledu u istom smeru deluju pravoslavlje, islam, budizam i judaizam. Zapad je proglasio „napretkom“ ono što višekratno zabranjuje Novi Zavet (eutanzija, homoseksualni brakovi, zoofilija). Na taj način, sa stanovišta izvornog hrišnastva, Zapad se vraća u preistorijsko vreme.

Ishod ovog sukoba vrednosti je neizvestan. Pisac zaključuje da bi „idealna privlačna nezapadni model morao u sebi spajati visok nivo slobode sa sistemom apsolutnih vrednosti“.

Iako se radi o zbirci radova objavljenih u dugom vremenskom razmaku, građa je priređena tako da cela knjiga ostavlja utisak velike monografije. Po našem znanju, ovo je najcelovitiji, produbljen pogled na evoluciju spoljne politike nove Rusije. Knjiga u celini je veoma zanimljiva za čitaoce u Srbiji. Smatram da bi časopis „Međunarodni problemi“ učinio veliku uslugu svojim čitaocima ako bi preveo dva prva priloga iz zbornika, objavljena prvi put u 2014. godini: „Šovinizam ili metež? Opak izbor za Rusiju“ i „Sudar vrednosti u savremenom svetu i izgledi evroazijske integracije“.

Blagoje S. BABIĆ